

former USSR consider Russian projects to be a way to bring empire back. Also contemporary leaders of the Eurasian states don't want to share power with some integrational union. In the end the author presents information about political regimes in the Eurasian states and believes that they could be regarded as an obstacle to the integrational processes because totalitarian states are not eager to unite and share the power.

Key words: *integration, Eurasian space, European Union, independence, postnational epoch.*

УДК 327(477:4-6ЄЄ)''2004''(045)

I. Galewska

MIEJSCE UNII EUROPEJSKIEJ W POLITYCE ZAGRANICZNEJ UKRAINY PO 2004 ROKU

Ukraina od momentu powstania niepodległego państwa, ze względu na swoje położenie była zmuszona zmierzyć się wyborem właściwych kierunków polityki zagranicznej. O wpływy na Ukrainie starały się jednocześnie Rosja, Stany Zjednoczone oraz Unia Europejska. Z tego powodu w polityce zagranicznej Ukrainy brak było jasnych i spójnych deklaracji przy określaniu priorytetowych celów. Widoczny był (nadal jest) brak ponadpartyjnej zgody, co do zasadniczych kierunków polityki zagranicznej. Pomiędzy zwolennikami orientacji zachodniej a obozem prorosyjskim trwa spór. Niniejszy artykuł będzie stanowił próbę odpowiedzi na pytanie Jakie miejsce w ukraińskiej polityce zagranicznej zajmuje Unia Europejska po „pomarańczowej rewolucji”?

Zmiany jakie zostały zapoczątkowane w 2004 r., dały nadzieję na przyspieszony proces zbliżania się Ukrainy do struktur europejskich. Pomimo, że Rosja i UE nadal pozostają w centrum zainteresowań polityki ukraińskiej, tak więc perspektywa stosunków pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską będzie główną częścią niniejszej pracy. Należy podkreślić, że oferta Brukseli ma pewne zalety dla Ukrainy i tych fragmentów społeczeństwa, które ciążą bardziej ku zachodniemu modelowi demokracji, tak więc strona rządząca nie mogła sobie pozwolić na całkowite zerwanie stosunków z Zachodem od 2004 r. W artykule poza oficjalnymi celami polityki zagranicznej, poddane zostaną również analizie programy wyborcze partii politycznych, które będą miały swoją reprezentację w Radzie Najwyższej Ukrainy po wyborach parlamentarnych w 2012 r.

Słowa kluczowe: *integracja europejska, pomarańczowej rewolucji, partie polityczne, polityka zagraniczna.*

Ukraina od momentu powstania niepodległego państwa, ze względu na swoje położenie była zmuszona zmierzyć się wyborem właściwych kierunków polityki zagranicznej. O wpływy na Ukrainie starały się jednocześnie Rosja, Stany Zjednoczone oraz Unia Europejska. Z tego powodu w polityce zagranicznej Ukrainy brak było jasnych i spójnych deklaracji przy określaniu priorytetowych celów. Widoczny był (nadal jest) brak ponadpartyjnej zgody, co do zasadniczych kierunków polityki zagranicznej. Pomiędzy zwolennikami orientacji zachodniej a obozem prorosyjskim trwa spór. Niniejszy artykuł będzie stanowił próbę odpowiedzi na pytanie Jakie miejsce w ukraińskiej polityce zagranicznej zajmuje Unia Europejska po „pomarańczowej rewolucji”?

Kryzys polityczny na Ukrainie, który rozpoczął się jeszcze w 2000 r. oraz wybuch w 2001 r. „skandalu kasetowego”, uwidocznili całkowitą przepaść między rządzącym reżimem a

narodem Ukrainy [1, s. 207]. Zmiany jakie zostały zapoczątkowane w 2004 r., dały nadzieję na przyspieszony proces zbliżania się Ukrainy do struktur europejskich. Rosja i UE nadal pozostają w centrum zainteresowań polityki ukraińskiej, tak więc perspektywa stosunków pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską będzie główną częścią niniejszej pracy. Należy podkreślić, że oferta Brukseli w sprawie zbliżania Ukrainy z UE ma pewne zalety dla Ukrainy i tej części społeczeństwa, które dążą bardziej ku zachodniemu modelowi demokracji.

W kierunkach polityki zagranicznej Ukrainy można wyróżnić cztery etapy:

- 1) 1991-1994 – który miał na celu budowanie wizerunku państwa na arenie międzynarodowej;
- 2) 1995-1999 – dążenie do poprawy stosunków z Rosją i Zachodem tzw. polityka „wielowektorowości” bądź „wielosektorowości”;
- 3) 2000-2004 – zacieśnianie relacji z władzami rosyjskimi;
- 4) Od 2004 – zwiększone zainteresowanie zbliżaniem do Unii Europejskiej [2, s. 301-311].

Wydarzenia z 2004 r. tzw. „pomarańczowa rewolucja” były niewątpliwie rezultatem nie tylko wejścia Polski – sąsiada Ukrainy, do struktur Unii Europejskiej, ale również zwiększonym zainteresowaniem kierunkami polityki zagranicznej przez obywateli Ukrainy [3, s. 11-112]. Tym samym rok 2004 spowodował wzrost międzynarodowej roli Ukrainy. Pomimo „ożywienia” w relacjach Ukrainy z Unią Europejską, nie nastąpił istotny przełom we wzajemnych relacjach. Ukrainie nie udało się od początku wypracować jasno określonej strategii wobec Unii. Nowa polityka składała się wyłącznie z deklaracji, była pozbawiona wystarczającej koordynacji na szczeblu instytucjonalnym [4, s. 34]. Przyczyną takiego stanu rzeczy była, również postawa Unii Europejskiej, która mimo początkowego zaangażowania, widoczny był podział na grupę nowych państw członkowskich popierających aspiracje Ukrainy i grupę francusko-niemiecką, stawiającą na rozwój współpracy z Rosją. Niewątpliwie prowadzone w tym duchu debaty europejskie miały wpływ na politykę Ukrainy wobec Unii. Szczyt UE-Ukraina był najważniejszym wydarzeniem w relacjach między Unią Europejską a Ukrainą w 2005 r. Zgodnie z oświadczeniem wydanym przez UE na szczycie w Kijowie, Komisja Europejska i państwa członkowskie Unii przyjęły informację dotyczącą spełniania przez gospodarkę ukraińską kryteriów rynkowych przedstawionych w Podstawowej Regulacji Antydumpingowej UE i – w związku z tym – nadały Ukrainie status gospodarki rynkowej. Polityczna decyzja UE została ogłoszona podczas szczytu, jednak formalne procedury związane z jej wdrożeniem zakończą się na początku 2006 r. [5, s. 7]. Pomimo podejmowanych kroków w kierunku zbliżania Ukrainy do struktur zachodnich, widoczny był brak pełnej koordynacji polityki. Za proces koordynacji polityki integracji europejskiej odpowiedzialne była, aż cztery agencje rządowe:

- 1) Sekretariat Gabinetu Ministrów ds. Integracji Europejskiej (Biura Rządowe);
- 2) Ministerstwo Spraw Zagranicznych ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, Dialogu Politycznego i Ogólnych;
- 3) Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiedzialne za harmonizację ustawodawstwa oraz sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne (JLS);
- 4) Ministerstwo Gospodarki odpowiedzialne za handel i koordynację polityki gospodarczej, a także ministerstwa sektorowe, tak jak do spraw energii czy ochrony środowiska [6, s. 92].

Chociaż koordynacja wymienionych wyżej sfer byłaby możliwa to jednak nie została wprowadzony spójny mechanizm współpracy agencji. W pierwszym „pomarańczowym” rządzie, kierowanym przez Julię Tymoszenko (4 lutego–8 września 2005 roku), powołano nawet specjalne stanowisko wicepremiera ds. integracji europejskiej – został nim Ołeh Rybaczuk. W ramach gabinetu ministrów stworzono Departament Integracji Europejskiej. Po

zmianie rządu 8 września i późniejszym mianowaniu O. Rybaczuka szefem gabinetu prezydenta stanowisko wicepremiera ds. integracji europejskiej zostało zlikwidowane. Zamiast niego w gabinecie premiera Jurji Jechanurowa powstał rządowy Komitet Integracji Europejskiej pod przewodnictwem ministra spraw zagranicznych Borysa Tarasiuka. W 2008 r. powołano przy Radzie Ministrów Ukrainy Biuro Koordynacji Integracji Europejskiej i Euroatlantycznej (Coordination Bureau for European and Euro-Atlantic) jej przewodniczącym jest obecnie Vadym Triukhan.

Rok 2007 przyniósł, który był jednocześnie rokiem wyborów parlamentarnych, nie przyniósł zainteresowania sprawami zagranicznymi i integracją z UE, tak jakby tego oczekiwała społeczność międzynarodowa [7, s. 145-157]. W skutek wejścia Polski do strefy Schengen, została zaostrożona polityka wizowa w stosunku do Ukrainy do nie wywarło pozytywnego wpływu na dalszy proces zbliżania do UE.

Trudno o jednoznaczną odpowiedź na pytanie o to, do czego dążą władze ukraińskie w relacjach z UE. Z jednej strony prezydent Wiktor Janukowycz posługuje się silną retoryką proeuropejską, czego przykładem jest jego artykuł w Wall Street Journal, w którym jednoznacznie opowiada się za integracją Ukrainy z Unią jako jedyną możliwą opcją. Z drugiej strony działania ukraińskich władz (m.in. sprawa procesu Julii Tymoszenko i innych polityków z byłego rządu) w rzeczywistości uniemożliwiają integrację z UE [8, s. 4].

W tej sytuacji, skazanie Julii Tymoszenko na wieloletnie więzienie (5 sierpnia 2011) było jednak dużym zaskoczeniem dla polityków europejskich. Sposób procedowania przez sąd, zarzuty i końcowa sentencja sądu została błyskawicznie skrytykowana przez przedstawicieli Unii Europejskiej. Szefowa unijnej dyplomacji Catherin Ashton w specjalnym oświadczeniu wprost powiedziała, że werdykt kijowskiego sądu będzie miał wpływ na dwustronne relacje ukraińsko-unijne z dalszymi losami umowy stowarzyszeniowej włącznie. W tym samym czasie unijny komisarz ds. rozszerzenia Štefan Füle stwierdził, że oczekuje szybkiego uwolnienia byłej premier nawet jeśli miałyby się to wiązać ze zmianami w kodeksie karnym [9, s. 2].

Były minister spraw zagranicznych Ukrainy Anatolij Zlenko niedawno podkreślił, że „Najważniejsze jest to, że został wysłany odpowiedni sygnał do światowej wspólnoty – Ukraina idzie do Europy”. Niemniej jednak sygnał pozostaje tylko sygnałem, który bez konkretnych kroków na drodze do Europy nie będzie miał większego znaczenia. Tym bardziej nie oznacza, że wielosektorowości szybko zniknie ze świadomości ukraińskich polityków i praktyki polityki zagranicznej. Ukraina z pewnością dynamicznie się zmienia, ale zmiany te w mniejszym stopniu dotyczą stosunku do doświadczeń historycznych i tradycji kulturowych oraz samej mentalności obywateli Ukrainy [10, s. 51].

Pomimo rosnących napięć na linii Ukraina – Unia Europejska 30 marca 2012 r. w Brukseli parafowano umowę stowarzyszeniową UE-Ukraina, która powinna przyczynić się do zmiany relacji stron w kierunku politycznej i gospodarczej integracji.

W przeciwieństwie do WTO czy NATO, w stosunkach z Unią Europejską nie nastąpiły w ciągu ostatnich lat przełomowe zmiany. Sytuacja taka wynika zarówno z niechęci państw członkowskich UE do uznania możliwości przyjęcia Ukrainy, wiążącej się z problemami wewnętrznymi Unii (przyszłość reformy instytucjonalnej), „zmęczeniem rozszerzeniem” i negatywną percepcją Ukrainy, jak i z braku reform w tym kraju i nieprzygotowaniem do zacieśnienia współpracy z UE. Ukraina jest krajem zacofanym pod względem gospodarczym i cywilizacyjnym: wielkość PKB per capita to zaledwie 25,7% średniej dla 27 państw UE41. Wciąż brak odpowiednio licznych, wykształconych kadr, a wzorce i mentalność poradziecka skutecznie utrudniają wprowadzenie reform. Nadal nie ma tam konsensusu co do polityki wobec UE. Większość partii politycznych deklaruje poparcie dla integracji Ukrainy z Unią

Europejską. Specyfikę i znaczenie tego procesu rozumieją jednak tylko nieliczni ukraińscy politycy [11, s. 113-114].

Reasumując wszelkie początkowe prognozy dotyczące integracji Ukrainy do Unii Europejskiej okazały się nietrafione, a nawet niemożliwe do realizacji. Balansowanie pomiędzy opcją zachodnią w tym przypadku integracją ze strukturami zachodnimi oraz opcją wschodnią m.in. Euroazjatycką Unią Gospodarczą powoduje, że Ukraina nie wypracowała spójnej polityki zagranicznej, co powoduje że podejmuje kroki zarówno w kierunku Unii Europejskiej oraz swojego wschodniego sąsiada Rosji. Tym samym można mówić, iż Ukraina nadal realizuje w pewnym stopniu politykę wielosektorowości, ale bardziej miękką. Bądź w literaturze często nazywaną „strategicznym balansowaniem”. Model działania oparty na osiągnięciu korzyści ze współpracy zarówno z Rosją, jak i Unią, bez ponoszenia ekonomicznych i politycznych kosztów związanych w integracją z którymkolwiek z partnerów, cieszy się największą popularnością wśród ukraińskich elit [12, s. 81].

Bibliografia

1. Soskin O. Ukraina w nowej Europie / O. Soskin // Chajkowski M. Stanowisko Unii Europejskiej wobec Polski i jej sąsiadów w przededniu poszerzenia / M. Chajkowski, E. Cziomer. – Kraków : Dante, 2003. – 256 p.
2. Surmacz B. Ukraina: aspiracja, ograniczenia, nadzieje / B. Surmacz // Łoś-Nowak T. Polityka zagraniczna: aktorzy, potencjały, strategie / T. Łoś-Nowak. – Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2011. – 575 s.
3. Szeptycki A. Polityka zagraniczna Ukrainy po „Pomarańczowej Rewolucji” / A. Szeptycki // Stosunki Międzynarodowe. – 2007. - № 3-4.
4. Boratyński, J. Więcej niż sąsiedztwo : rozszerzona Unia Europejska i Ukraina - nowe relacje : raport końcowy / J. Boratyński, G. Gromadzki; E. Klekot; et al. - Warszawa : Fundacja im. Stefana Batorego, 2004. – 119 s.
5. Gromadzki G. Między satysfakcją a rozczarowaniem. Relacje UE–Ukraina rok po pomarańczowej rewolucji / G. Gromadzki, I. Suszko. - Warszawa-Kijów : Fundacja im. Stefana Batorego, 2005.
6. Mayhew A., Ukraine and the European Union: financing accelerating integration / A. Mayhew. – Warszawa : Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2008. – 215 p.
7. Kropatcheva E., Ukraine’s national elections and the role of the EU integration / E. Kropatcheva // Riedel R. Befor and After Accession: Ukraine and Poland in Integration Europe / R. Riedel. – Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2008. – 161 p.
8. Gromadzki G. Umowa stowarzyszeniowa - klucz do relacji Ukraina–UE / G. Gromadzki // Analiza Fundacji Batorego Warszawa. – 2011. – listopad. - s. 3.
9. Bajda P. Stosunki UE-Ukraina – stan obecny i perspektywy na przyszłość / P. Bajda. – Kraków, 2011.
10. Shmelova M. Wielowektorowość w polityce zagranicznej Ukrainy: próba bilansu, „International Affairs” / M. Shmelova // Sprawy Międzynarodowe. - 2008. - №2
11. Szeptycki A. Polityka zagraniczna Ukrainy po „Pomarańczowej Rewolucji” / A. Szeptycki // Stosunki Międzynarodowe. – 2007. - № 3-4.
12. Wołowski P., Kijów chce, ale się boi / P. Wołowski // Nowa Europa Wschodnia. – 2010. - №6.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2013 р.

I. Galewska

THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION IN THE FOREIGN POLICY OF UKRAINE AFTER 2004

Since acquiring independence in 1991 Ukraine was forced to develop its own foreign policy with respect to its geographical position. Russia, the USA and the EU sought to extend

their influence on Ukraine. That is why Ukrainian foreign policy doctrine lacked balanced and constructive concepts for further development. Continuous conflict among political parties as for prospective course of Ukrainian diplomatic contacts was quite apparent. Disputes haven't yet been settled between the advocates of pro-Western and pro-Russian direction. The present article is an attempt to answer the question about the role of the European Union in Ukrainian foreign policy after the Orange Revolution. Changes that occurred in Ukrainian politics after 2004 resulted in increased chances for rapprochement between Ukraine and the EU. Despite the fact that Russia and the USA still remain in the center of Ukrainian diplomatic interests, this article will be focused exclusively on Ukraine's relations with the EU. The research also examines electoral programs of the political parties represented in Verkhovna Rada (Ukrainian Parliament) after the 2012 elections in terms of their positions on European integration. The author concludes that Ukraine continues to implement the policy of multi-sector diplomacy. However, the policy of gaining the best possible benefits from both the European Union and the Russian Federation is the most popular one among the Ukrainian elite class.

Keywords: *European integration, the Orange Revolution, political parties, foreign policy.*

І. Галевська
РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ
ПІСЛЯ 2004 Р.

Україна з моменту незалежності, з огляду на своє географічне положення була вимушена турбуватися про формування власного зовнішньополітичного курсу. Свій вплив на Україну прагнули поширити Росія, США, а також Європейський Союз. Через це у зовнішньополітичній доктрині України не вистачало виважених та конструктивних концепцій подальшого розвитку. Очевидним був постійний міжпартійний конфлікт щодо орієнтовних напрямків дипломатичних контактів України. Між «західниками» та прибічниками проросійської орієнтації досі триває суперечка. Пропонована публікація є спробою відповіді на питання про місце Європейського Союзу в зовнішній політиці України після Помаранчевої революції. Зміни які сталися в українському політикумі після 2004 р. дали неабиякі шанси на зближення України з європейським співтовариством. Не дивлячись на те, що Росія та США і досі залишаються в центрі інтересів української дипломатії ми зосередимося виключно на стосунках України з ЄС. У статті також аналізуються передвиборчі програми політичних партій репрезентованих у Верховній Раді після виборів 2012 р. з точки зору їх позицій щодо європейської інтеграції. Авторка дійшла висновку, що Україна і надалі реалізує політику багатосекторової дипломатії. Однак, найбільшою популярністю серед українських еліт користується політика отримання найбільшої користі як з Європейського Союзу так і від Російської Федерації.

Ключові слова: *євроінтеграція, Помаранчева революція, політичні партії, зовнішня політика.*